

**ADATOK A TÖRTÉNELMI SZABOLCS, SZATMÁR ÉS BIHAR VÁRMEGYÉK
ROMÁN ANYANYELVŰ NÉPESSÉGÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ**

– Csobai Lászlóné –

***I. A vármegyék általános jellemzése, benépesítésük,
betelepítések a 18. században***

A 18. század elejére a közel kétszáz éves küzdelmek után Szabolcs, Szatmár és Bihar megyék lakosságának nagy része elpusztult vagy elmenekült. Ennek alátámasztására a következőkben az 1715-ös és az 1720-as Szabolcs vármegyei összeírások adatait adjuk közre, amely alapján a vármegyében összesen 2137 háztartást írtak össze:¹ az összes háztartásból 30 nemest, 15 mezővárosi polgárt, 1719 jobbágyot, 46 zsellért, 327 szabados háztartást.

Hasonló helyzet alakult ki Bihar vármegyében is, ahol a török időkben elpusztult középkori falvak helyén vagy mellett jöttek létre az új vegyes, magyar–román népességű települések.

A magánföldesurak a nagy arányban elpusztult lakosság pótlására népesség telepítésével próbálkoztak. A vármegyék tiltakoztak a telepítések ellen a számos jobbágyszökés miatt. Szabolcs vármegye a magánföldesúri telepítést feltételhez szabta. A feltétel az volt, hogy megyebeli lakost nem vesz fel. Tulajdonképpen ez a feltétel segített, vagyis kedvezett az idegenek betelepítésének, betelepülésüknek, mely ugyanakkor csábította is az idegeneket, akik esetleg jobb életfeltételeket reméltek. Néhány évtized alatt Szabolcs, Szatmár és Bihar vármegyék lakossága német, szlovák, román és ruszin anyanyelvű népességgel szaporodott. 1787-ben Szabolcs vármegyében kilenc orosz és öt román helység található.²

Bihar vármegyében hasonló helyzet alakult ki: a török által elpusztult középkori falvak helyén vagy mellett új települések jöttek létre a 18. század elején. Az újonnan alakult települések egy része vegyes népességűvé vált, néhány esetben szinte kizárólag románok által újratelepített, de zömében magyar–román népességű településekről beszélhetünk.

A román pásztorok már a 18. századtól kezdve téli legeltetésre bérbe yették az egymástól elég távol fekvő községek közötti nagy pusztai legelőket az Észak-Tiszántúlon is. Többen le is telepedtek közülük. Egyes földesurak viszont konvencióos cselédként, egyes juhtartó gazdák pedig közösen fizetett juhászokként is alkalmazták a románokat. Ilyen juhászokat, cselédeket írhattak össze már az 1715-ös és az 1720-as összeíráskor is. Számuk ugyan kicsi, de ugyanakkor kicsi volt a községekben élő magyarok száma is.

¹ BOROVSZKY 1900. 464.

² BOROVSZKY 1900. 465.

Az 1720-as összeírás Szabolcs megyében nem említ románokat, Szatmárban viszont ugrásszerűen megnőtt a számuk. Az alábbi táblázatból a magyar és a román lakosság arányáról is képet kapunk:

Község	Háztartás	Magyar	Román	Egyéb
Császári (Nyír-)	20	18	2	–
Csécse	19	14	5	–
Czégény	7	2	5	–
Kántor-Jánosi	20	17	3	–
Kömörő	13	10	3	–
Vasvári (Nyír)	29	17	8	–

Érdekes adatnak látszik, hogy ezekkel a községekkel a későbbiekben nem találkozunk. Nyíradony 1712-ben kezdett betelepülni.³ Az 1787-ben számon tartott öt román Szabolcs vármegyei település közül 1900 táján Nyíradony, Nyíracsdás és Nyírábrány még mindig román.⁴

Ugyanakkor Újfehértó, Gelse, Huguaj, Bököny, valamint Biri, Kálló-Semlyén és Kiskálló településeken a románság teljesen elmagyarosodott.⁵

A Nyíradony, Nyíracsdás, Nyírábrány helységekbe betelepülő, eredetileg román anyanyelvű lakosság beépült az adott települések társadalmi, gazdasági életébe. A betelepülő román anyanyelvű lakosság integrálódik ugyan az adott kor társadalmi, gazdasági viszonyainak megfelelően, de az anyanyelvükből, magukkal hozott szokásaikból adódó különbözőségük, vagyis másságuk bizonyos fokig tovább őrződött, konzerválódott.

A 18. században betelepülő román anyanyelvű lakosság többnyire görögkeleti vallású volt. A történelmi Bihar megyében néhány településen – mint Pocsaj, Bedő, Nagyléta – az eredetileg görögkeleti vallású román anyanyelvű lakosság betelepülése után néhány évtizeddel áttért a görög katolikus hitre.⁶

A Bihar vármegyei Zsákán, Darvason és Mezőpeterden a 18. században betelepült román anyanyelvű lakosság megmaradt eredeti görögkeleti vallásánál. E települések román ortodox egyházai ma a Magyarországi Román Ortodox püspökséghez tartoznak.

A 17. században a ruszinok, a század végén pedig a románok is egyesültek Rómával, de arra vonatkozólag, hogy a Nyíradony, Nyíracsdás és Nyírábrány községekbe betelepülő román anyanyelvű lakosság még görögkeleti vallású volt-e, vagy már áttért görög katolikusként települt-e be, eddig feltárt történelmi forrásra nem támaszkodhatok. Feltételezésem szerint az áttérés fokozatosan történt már a betelepüléssel egy időben. Ezt szorgalmazta az egyház is, mivel görögkeleti egyházközség nem lévén, az áttérés tűnt az egyszerűbb megoldásnak. Az egyházi források szerint, miután a román anyanyelvű görög katolikusok a nagyváradi püspökséghez,

³ BOROVSZKY 1900. 465.

⁴ BOROVSZKY 1900. 160.

⁵ BOROVSZKY 1900. 160.

⁶ NADÁNYI 1938. 501.

majd vikáriussághoz tartoztak, 1919-ig 17 román ajkú görög katolikus parókia létezett a mai országhatáron belül.⁷ Név szerint ezek között szerepel Nyíradony, Nyír-ábrány, Nyíracsád, Csegöld, Csengereújfalú, Porcsalma és Kővár-Kölcse is. Az utóbbi négy viszont a történelmi Szatmár megyéhez tartozott.

Valamennyi településre jellemző, hogy egészen a 20. század elejéig az anyakönyvezés kezdetben cirill betűkkel, de románul; azután latin betűkkel, de többnyire románul történik.

A nyíradonyi anyakönyvek közül az első kötetben 1828-ból található egy magyar nyelvű, kurzív írással történő bejegyzés: „Nyíradonyi Görög szertartású Ekleisiának keresztelték könyvének formája Nagyvárad Püspökségben.” Érdemes megjegyezni, hogy ezt az anyakönyvet kezdetben először cirill betűkkel, de románul; majd latin betűkkel, de románul és legvégül magyar nyelven vezették.

Ennek 6. oldalán a cirill betűs résznél a keresztelő pap neve „Rohály Nagy Ferentz”; az 1828-as magyar szövegnél „Nagy Tógyer paróchus”; a 46. oldaltól „Rohály Nagy Tódor”. 1844-ben ismét románul történnek a bejegyzések „Petrus Papp parochus” aláírással. 1912-ben a lelkész így írja alá nevét: „Stefanu Creşineau”, majd 1913-tól „Kresnyák István esperes lelkész”, tehát magyarul szerepel a név.

1945-ben ismét magyar nyelvű az anyakönyv vezetése, majd 1949-től ismét román nyelvűvé válik.

1919. június 10-én szigorú bejegyzés található, mely szerint Nyíradony a nagyváradai román egyházmegyéhez csatlakozik Leontin Csula adminisztrátor vezetésével. 1920. április 12-től az anyakönyv vezetése magyarul történik, a lelkész dr. Máté Gyula parochus. Nyíradony túlnyomórészt román telepítésű: 1736-ból, 1752-ből már 62 adózt írtak össze.⁸

Nyíracsád 1740-ben kapott többségében román nemzetiségű lakosságot.⁹ A következő telepítésre több mint húsz év múlva, 1762 körül került sor, amikor Birit – mint lakatlan helyet – a Szatmár megyei Portelekről áttelepített románokkal népesítették be.¹⁰

Hasonló telepítés történt a történelmi Békés megyében is: 1724-ben Löwenburg János Jakab, Békés megye főispánja a Gyulaváriban megtelepedett románokat áttelepíti Kétegyházára.¹¹

Újfehértót is részben román telepések lakták, akik 1769-ben költöztek oda.¹² Kiskálló 1771-ben népesült be részben román nemzetiségű telepések beköltözése révén, akik megalapították görög katolikus egyházukat.¹³

A következő település Nyírlugos, ahová valószínűleg az 1770-es évek közepén költöztek be román telepések. A Nyírlugoson megtelepedett román nemzetiségű lakosság történetére vonatkozólag érdekes adatnak látszik, hogy az 1779-es „canonica visitatio” adatai szerint összesen 705 főt írtak össze, akik közül 700 fő gö-

⁷ OL ME K 28 1936 - D - 15688.

⁸ VERES 1962. 168.

⁹ PAPP 1939. 139.

¹⁰ PAPP 1939. 139.

¹¹ ARDELEAN 1899. 11-12.

¹² VERES 1962. 168-185.

¹³ VERES 1962. 168-185.

rög katolikus – nagyrészt román – volt; majd az 1784–85-ös népszámlálás adatai szerint csak 7 főt írtak össze.¹⁴

A 18. század utolsó, nagyobb számú román népességet megmozgató telepítési akciója 1790-ben volt.¹⁵ Ekkor költöztek románok Nyírábrányba.

Az említett települések román anyanyelvű lakosságának 18. századi lélekszámáról sajnos alig vannak adatok, mivel II. József 1784–85-ös népszámlálási adatait nemzetiségi szempontból nem lehet használni, hiszen az nem közli a lakosság etnikai összetételét.

A következő, azaz a 19. század elején Szatmár megye három, részben vagy egészében román lakta községéről tesznek említést a történeti források: Ura, amely teljesen román, és amely nem szerepel az 1773-ban összeírt helységek között; Csegöld, amely magyar-román és Porcsalma, amely magyar-román-ukrán és szlovák¹⁶ nemzetiségűek által lakott település volt. Az utóbbi kettő 1772-ben még színmagyar település volt, tehát valószínűleg a nemzetiségek betelepülése ezután történhetett. Ura mindenképpen újabb település, miután a 19. század eleji forrás megjegyzi, hogy „gyülelész oláhokból áll”.¹⁷

Újabb román telepések beköltözéséről beszélhetünk 1814-ben Nakor községben is.¹⁸

Szembetűnő, hogy a csaknem húsz év múlva végzett újabb statisztikai felmérés alapján a román anyanyelvű lakosság szinte eltűnt Szabolcs megyéből. Feltételezésem szerint nem valószínű, hogy arra az időre már teljesen asszimilálódtak volna. Fényes Elek meg sem említi őket, tehát valószínűleg nem is volt tudomása a 18. századi telepítésekről, ugyanakkor az 1863-as helységnévtárban szerepel némelyikük.

A szatmári részen négy esetben románok által lakott községről beszélhetünk. Ezek közül három: Csegöld, Csengerújfalú és Ura magyar-román; Pátyod szlovák-román helység. Pátyod ugyan 1810-ben még teljesen szlovák település volt, tehát valószínűleg ez után költöztek be a románok.¹⁹

Porcsalma viszont a későbbiekben teljesen magyar településsé válik.²⁰

Ami a Szatmár megyei román népesség lélekszámát illeti, pontos adatok nem állnak rendelkezésünkre, a következő táblázat csupán a felekezeti megoszlást mutatja 1840-ben:

A település neve	Etnikum	Róm. kat.	Görög kat.	Ref.
Csegöld	magyar-román	80	359	7
Csengerújfalú	magyar-román	5	330	396
Pátyod	szlovák-román	244	296	4
Ura	magyar-román	-	162	63

¹⁴ VERES 1962. 168–185.

¹⁵ PAPP 1939. 139.

¹⁶ BARNA 1988. 17.

¹⁷ SZIRMAY 1809–1810. 203.

¹⁸ PAPP 1939. 139.

¹⁹ PÁLL 1980. 84–97.

²⁰ PÁLL 1980. 84–97.

Az 1863-as helységnévtár ugyanakkor meglepő adatokkal szolgál. Szabolcs megyében a 4 régi, románok által lakott települést: Kállósemylén, Máriapócs, Nyíracsad és Nyíradony községet említi. Kivétel közülük Máriapócs, ahol a szlovákokat is megjelöli. Ezzel szemben Szatmár megyében kettőre apad a románok által is lakott települések száma – Csegöld és Csengerújfalú –, és mindkettőben már a magyarok vannak többségben.

Az első pontos nemzetiségi adatokat a románok által is lakott településekről az 1880-as népszámláláskor kapjuk. Természetesen ekkorra már kevesebb a nemzetiségi települések száma (továbbköltözés, asszimilálódás következtében).

Szabolcs megyében	1880-ban	1660 román lakott.
Nyírábrányban		380 fő, a lakosság 18,5%-a,
Nyíradonyban		1158 fő, a lakosság 38,8%-a.

Szatmár megyében egyedül Csengerújfaluban élt jelentősebb számú román népesség: 305 fő, a lakosság 49,5%-a. Alig tíz év múlva az 1890-es népszámlálás alkalmával még kevesebb a román nemzetiségű népesség: Szabolcsban 714 fő, amely 1900-ra 73 főre csökkent. Szatmárban ugyanaz a helyzet: a 19. század végén egyetlen olyan települést sem írtak össze, ahol jelentősebb (50 főnél több) román népesség élt volna.

A 18. században Bihar vármegyében összesen tizenegy románok által is lakott település számlálható össze: Bedő, Darvas, Körösszakáll, Körösszegapáti, Méhkerék, Mezőpeterd, Nagyléta, Pocsaj, Zsáka, Sarkadkeresztúr és Vekerd községek. Valamennyi településen a betelepülő vagy betelepített román telepesek eredetileg görögkeleti vallásúak voltak, betelepülésük a 18. század első felére, illetve a század közepe tájára esett. A tizenegy Bihar megyei település közül az eddigi történetírás szerint Nagyléta és Körösszegapáti esetében beszélhetünk szervezett magánföldesúri telepítésről. Nagyléta földesura, báró Dietrichstein görögkeleti vallású románokat hozatott Biharból.²¹ Az 1757. évi adóösszeírásban 98 román adófizető és adófizetés alól mentesülő nemes, bíró, telepes is jelzi a betelepülő román anyanyelvű lakosság belső telkeit. „Oláh-Léta”-n belül a románok délről szorosán csatlakozó, rendezett, egyenes utcákat alakítottak ki.²² Körösszegapáti földesura, a Csáki család – miután a 18. század elején visszatérő lakosságot a pestis megtizedelte – görögkeleti vallású románokat hozatott a lakosság pótlására. A felsorolt tizenegy település közül csupán nyolc településen maradt meg a lakosság eredeti görögkeleti vallásánál: Mezőpeterd, Zsáka, Darvas, Körösszakáll, Körösszegapáti, Méhkerék és Sarkadkeresztúr románsága ma is a Román Ortodox Egyházhhoz tartozik. Három településen: Bedőn, Nagylétán és Pocsajon a betelepülő románság eredetileg szintén görögkeleti vallású volt, de betelepülésük után néhány évtizeddel áttértek a görög katolikus hitre. Bedő községben a románság (az 1720-as évek táján) még a református magyarságot is magába olvasztotta, majd 1779-ben áttért a görög katolikus hitre,²³ de en-

²¹ NADÁNYI 1938. 498–500.

²² NADÁNYI 1938. 500–501.

²³ NADÁNYI 1938. 472.

nek ellenére 80%-uk mind a mai napig román anyanyelvűnek vallja magát.²⁴ Pocsajon a görögkeleti románok még korábban, 1755-ben²⁵ tértek át a görög katolikus hitre. Az utóbbi két településen, mivel már a betelepüléskor is a lakosságnak csupán a felét alkották, a románság asszimilációja olyan erőteljes volt, hogy mára anyanyelvüket is szinte elfeledték. A görög katolikus egyház fokozatosan vívta ki a magyar nyelv liturgikus nyelvként való használatát, így a román anyanyelvűek esetében az egyház már nem tölthette be az anyanyelv megőrzésének, konzerválásának szerepét. Bedőn az egyház vonatkozásában hasonló volt a helyzet, ám mégis kivételt képez, mivel a román többségű faluközösség összetartó ereje – az egyház ellenére – képes volt román anyanyelvét konzerválni.

A mai görögkeleti vallású románok által is lakott települések sorában csupán két településen (Vekerden és Méhkeréken) – mint a 18. századi betelepüléskor – a lakosság mintegy 90%-a ma is román nemzetiségű, vagy legalábbis származását tekintve román.

A bihari települések közül Zsáka már a török időben románok által is lakott település volt. A görögkeleti románok első fatemplomukat 1669-ben építették fel, majd 1791-ben hozták létre ma is álló egyházukat.²⁵ Darvason, Körösszakállon és Körösszegapátiban a román anyanyelvű lakosság a 18. század első felében csatlakozott a református vallású magyarsághoz, újra népesítve a lakatlan településeket. A görögkeleti vallású román anyanyelvűek mássága területileg is megosztotta a településeket, „Oláh-vég”-nek nevezve azt a részt, ahol a románok, és „Magyar-vég”-nek nevezve azt a részt, ahol a magyarok telepedtek le.

A mindhárom településen felépült első görögkeleti templomok a 18. század végéig álltak fenn, amikor azután ezek helyén új, szilárd kőtemplomok épültek. Az első templomok építésére, létrejöttére utal egy-egy korai harang (ami pl. Darvason 1764-ben,²⁶ Körösszakállon 1763-ban²⁷ öntetett), egy-egy feljegyzés a szertartáskönyvekben (mint Körösszegapátiban 1748-ból).²⁸ Mezőpeterden viszont 1733-ban római katolikus vallású magyarok és görögkeleti vallású románok telepítik újjá a török háborúk alatt elpusztult középkori falut. Mezőpeterd görögkeleti egyháza és temploma 1768-ban már létezett papjával együtt.²⁹ Az említett négy bihari település görögkeleti egyháza ma is a Magyarországi Görögkeleti Román Egyház egyházközsége.

A tizenegy Bihar megyei románok által is lakott település közül egy településen, Sarkadkeresztúron a görögkeleti vallású románok csak egy kápolnával rendelkeznek. A görögkeleti egyház forrásai alapján 1779-ben Sarkadkeresztúron harminc görögkeleti vallásúak által lakott porta létezett egy fatemplommal, papjuk pedig Procopie Popovici volt. Második fatemplomuk 1830-ban épült, amely 1900-ig állt, amikor életveszélyessé nyilvánították és lebontották. A sarkadkeresztúri görögkeleti egyház anyagi lehetősége alapján új templom építésére nem, csupán egy kápol-

²⁴ Az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet által végzett 2001-es népszámlálás kontrollvizsgálata eredményének alapján.

²⁵ NADÁNYI 1938. 518.

²⁶ MISAROŞ 1990. 22.

²⁷ MISAROŞ 1990. 186.

²⁸ MISAROŞ 1990. 22.

²⁹ MISAROŞ 1990. 168.

na berendezésére vállalkozhatott, de csak több mint negyven évi szünet után, 1943-ban. Ez a kápolna ad helyet ma is a görögkeleti szertartású istentiszteleteknek.³⁰

Vekerd a 18. század elején, 1732-ben még mint pusztá szerepel. A 18. század derekán Biharból görögkeleti románok ülték meg és népesítették be a lakatlan pusztát.³⁰ Az első görögkeleti egyházi forrás alapján a községnek 1779-ben 36 görögkeleti vallásúak által lakott portája létezett egy fatemplommal. Popovici Péter lelkészüket 1743-ban szentelték fel a községnek.³¹ Vekerd lélekszáma az 1930-as években 498, melyből 423 görögkeleti vallású.

Méhkerék középkori település, amely a törökök utáni időkben lakatlan pusztává vált, 1758–1768 között települt újjá. Mária Terézia 1745-ben adományozta Eszterházy Pál Antal hercegnek a derecskei domíniumot Méhkerékkal együtt. Eszterházy Pál herceg szorgalmazta és segítette a görögkeleti vallású románok megtelepedését Méhkeréken, és szabályozta is azt a velük kötött szerződésben. Az első Méhkerékre vonatkozó adat az 1768. május 17-én keltezett urbériális szerződésben található, amely „a mostan nem régiben impopiált (...) Méh-Kerek Nevű Helység lakosaira” is vonatkozik.³² Eszterházy Miklós herceg 1767-ben vette át a birtokot, és sor került Méhkerék betelepítésére. Az erről fennmaradt történetet a szájhagyomány napjainkig őrzi, s a levéltári (állami és egyházi) adatokkal történt összevetésből kiderül, hogy az több hiteles adatot tartalmaz. Ezek alapján nagy valószínűséggel mondhatjuk, hogy Méhkerék is szervezett magánföldesúri telepítésként jött létre. Méhkerékre is vonatkozik az az általános megállapítás, hogy a görögkeleti vallású románok szinte letelepedésükkel egyidőben alapították meg görögkeleti egyházukat is, mivel a levéltári forrás alapján a méhkerékiek királyi engedély nélkül építettek fatornyú, paticsfalú görögkeleti templomot, amelyet 1770-ben utólag engedélyeztettek.³³

Az 1770-es években Méhkeréken 24 földdel rendelkező, szabad menetelű családot tartottak számon, és összesen 6, házzal rendelkező zsellért írtak össze. Közel tíz év alatt 100, 1779-ben pedig már 60 portát írtak össze, amely mutatja, hogy a lakosság folyamatosan nőtt a betelepülő, görögkeleti vallású román anyanyelvűekkel.

A 20. század 30-as éveinek végén a község összlakossága: 2263 fő, melyből 2116 fő román anyanyelvű, vallási megoszlása szerint 2105 fő görögkeleti vallású. Ennek ellenére a község vallási megoszlása igen változatos képet mutat.³⁴

Bedő, Vekerd és Méhkerék községekről megállapítható, hogy valamennyi magyarországi település közül csupán e három az, amelyik a betelepüléstől napjainkig – egyrészt románságából, másrészt görögkeleti, illetve görög katolikus vallásából adódóan – megőrizte etnikai zártságát. A lakosság román anyanyelvét tekintve három egységes nyelvi szigetet alkot egészen a 20. század közepéig. A tradicionális életformából adódó zártság is konzerválta az archaikus anyanyelvet, de azt nem fej-

³⁰ MISAROS 1990. 109–116.

³¹ BERÉNYI-CSOBAI 2000. 92–106.

³² MICHERECHI 2000. 5–48.

³³ MICHERECHI 2000. 5–48.

³⁴ MICHERECHI 2000. 5–48.

lesztette tovább. Az életmódváltással fokozatosan felbomlik a falvak viszonylagos zártsága, és magával hozza a lakosság migrációját és asszimilációját.

Bedőn és Vekerden a falu lakossága részben előregedett, összezsugorodott, anyanyelvi szempontból pedig asszimilálódott. Az eredetileg román anyanyelvű lakosság mára már szinte csak vallásához való ragaszkodásában maradt meg románnak.

Méhkerék ezzel ellentétben még ma is a magyarországi románság egyetlen olyan nyelvi szigete, ahol a lakosság 96,4%-a az 1980-as tanácsi minősítés szerint román anyanyelvűnek vallotta magát. Archaikus nyelvét megőrizte, mert az nem tartott lépést az életmódváltással, a társadalom általános mozgásával, az anyanyelvi kultúrájának fejlődésével.

II. A román anyanyelvű lakosság a statisztikák tükrében

Az eddigiek alapján elmondható, hogy a népességösszeírások, az egyéb statisztikai adatok ütköztetése igen ellentmondásos. Természetesen számolnunk kell azzal, legalábbis véleményem szerint, hogy minden népszámlálás torzulhat az adott bel- és külpolitikai konstellációban, ezért azután abszolút hiteles sosem lehet.

Az alábbiakban vázolt adatsor egy másik oldalról közelíti meg a szabolcsi és a szatmári részeken élő román népesség lélekszámát a két világháború időszakában.

A bécsi nuncius 1919. május 10-én 17 román ajkú görög katolikus egyházközséget rendelt a nagyváradi görög katolikus püspök joghatósága alá, ezek közül 14 egyházközség 1912-től a hajdúdorogi egyházmegye püspöke alá tartozott.³⁵

A magyar királyi vallás és közoktatási miniszter 1930-as évi jelentése szerint összesen 17 román ajkú görög katolikus egyházközség van az ország területén. Ezek között szerepel Csegöld, Csengerújfalú, Porcsalma és Kővár-Kölcse a szatmári részokről; Szabolcsból viszont szerepel Nyíradony, Nyíracád és Nyírábrány település. A miniszteri leirat szerint Nyírábrányban, Nyíracádon és Csegöldön görög katolikus iskolák is működtek (természetesen felekezeti iskolákról van szó), amelyek azután (1919 után) román tanítók nélkül maradtak.³⁶

Amennyiben az előbbieken felsorakoztatott adatokat figyelembe vesszük, egyáltalán nem fogadható el az 1890-es, illetve az 1900-as népszámlálás, mely szerint Szabolcsban összesen 73 főre apadt a román népesség lélekszáma.

A valósághoz közelebb álló statisztikát lehetne készíteni elsősorban az egyházi nyilvántartások segítségével, de sajnos az anyakönyvek egy része hiányzik egy-egy adott parókián.

Az 1920-as évi népességösszeírás szerint 50 990-an görögkeleti vallásúnak, melyből 19 179-en románnak, de a népesség anyanyelvi megoszlása szerint 23 695-en román anyanyelvűnek vallották magukat. Románnak vallotta magát még 4516 nem görögkeleti vallású. Mint ahogyan a történeti áttekintésben is utaltam rá, a románok egy része Bihar vármegyében a letelepedés után néhány évtizeddel áttért a görög katolikus hitre.

³⁵ PIRIGYI 1982. 41–85.

³⁶ OL ME K 28 1936 – D – 15688.

Ez a magyarázata annak, hogy többen vallották magukat románnak, mint görögkeleti vallásúnak.

A már említett magyar királyi vallás és közoktatási miniszter 1930-as jelentése szerint összesen 17 román ajkú görög katolikus egyházközség van az ország területén: Csegöld, Csengerújfalú, Porcsalma, Nyírcsanád, Nyíradony, Nyírábrány, Álmosd, Bagamér, Hosszúpályi, Kokad, Nagyléta, Pocsaj, Vértes, Makó, Bedő, Battonya, Kővár-Kölcse. Az 1930-as évi népszámlálás adatai szerint 17 községben 17 689 a görög katolikus vallású lakosok száma, akik közül mindössze 1150-en vallották magukat román anyanyelvűnek.³⁷

Szembetűnő az ellentmondás: létezik 17 román ajkú görög katolikus egyházközség 1150 hívővel. Olyannyira nagy az ellentmondás, hogy szinte valószínűtlen. Amennyiben az 1150 főt (mert a statisztika szerint a 17 689 főből ennyien vallották magukat románnak) elosztjuk a 17 egyházközségre, akkor átlagosan 67 fő tartozik egy egyházközséghez. De a magyar királyi vallás és közoktatási miniszter 1930. évi jelentése szerint csupán Nagylétán 454 fő a román anyanyelvű görög katolikusok száma, a bedői plébánia hívei közül pedig 32 fő a magyar és 498 fő a román anyanyelvű görög katolikus. Ha tehát a két egyházközség összesen 922 hívőt számlál, akkor a maradék 198 hívőt kell elosztani 15 egyházközséggel, így átlagban egy egyházközségre 13 fő jut.

Az 1912-ben felállított hajdúdorogi egyházmegyével – mely mindvégig a magyar liturgikus nyelv törvényes elismeréséért harcolt – kezdődött el a román ajkú görög katolikusok folyamatos asszimilációja. Ezzel az egyház elvesztette a román anyanyelvet megőrző, konzerváló szerepét, amely csak a görögkeleti egyház esetében maradt meg napjainkig.

A görögkeleti egyház szerint a görög katolikus román parókiákból 1919 után a román lelkészek eltávoztak, a görög katolikus magyar lelkészek magyar nyelven kezdték meg a hittan tanítását, holott a háború előtt ezek román parókiák voltak.³⁸ Ezt látszik alátámasztani az a tény is, hogy a görög katolikus parókiák irattári, levéltári anyagának nyelve is a román volt 1919-ig. Bagamérben, Csegöldön, Újfalun, Makón, Ábrányban, Acsádon román görög katolikus felekezeti iskolák működtek, amelyek azután román tanítók nélkül maradtak.³⁹ A magyarországi románok ügyeinek magyar királyi kormánybiztosa, dr. Sigescu József 1920. évi jelentése szerint a görögkeleti és a görög katolikus egyházközségekben olyan állami tanítók nyernek kiküldetést, akik a román nyelvet nem bírják.⁴⁰ Román nyelvű oktatás és hitélet nélkül a kisebbség maga is igyekezett idomulni a többséghez: magyarul tanult az iskolában, magyarul imádkozott a templomban. Ezzel szemben a magyarországi román görögkeleti egyházközségek szerettek volna egy erős, jól működő román görögkeleti püspökséggé szerveződni. A budapesti és a vidéki görögkeleti román egyházközségek hivatalosan először 1927-ben kérték írásban a miniszterel-

³⁷ OL ME K 28 1936 - D - 15688.

³⁸ OL ME K 28 1936 - D - 15688.

³⁹ OL ME K 28 1936 - D - 15688.

⁴⁰ OL ME K 28 1936 - D - 15688.

nőköt román görögkeleti püspökség felállítására.⁴¹ A román görögkeleti egyházközségek miniszterelnökhöz intézett beadványa számunkra statisztikai szempontból igen fontos adatokat tartalmaz a kisebbség lélekszámára vonatkozólag. A beadvány szerint az egyház 100 000 román görögkeleti lelket számlál 18 anya- és 35 fiókegyházában.⁴²

Az egyház által képviselt álláspont a román kisebbség lélekszámát illetően messze eltávolodik a hivatalos statisztikától, a népszámlálás adataitól. Emellett azonban megjelöli az egyházközségek számát a fiókegyházakkal együtt olyan románlakta települések esetében is, amelyekre a népszámlálások nem utalnak.

Az általam felsorolt adatokkal szerettem volna rámutatni arra, hogy akkor, amikor a két világháború közti időszakban a magyarországi román nemzeti kisebbségről, annak vallási megoszlásáról szólnak:

- 18 görögkeleti anyaegyház,
- 35 görögkeleti fiókegyház és
- 17 görög katolikus román ajkú egyházközség által összefogott lakosság összlétszámát kellene megállapítani.

Visszaulva az 1910-es évi népszámlálásra, amikor 28 491 fő vallotta magát román anyanyelvűnek, ezt elosztva az összes, azaz 70 egyházközséggel (18 anya- + 35 görögkeleti egyházközség + 17 görög katolikus), kapunk egy átlagot, azaz 407 főt. Tehát 407 fő esik egy egyházközségre, amely körülbelül megfelel a legkisebb település átlagának. Szándékosan választottam az 1910. évi népszámlálás adatait, mivel ekkor még működött a viszonylag szilárd egyházi szervezet keretében az összes, tehát a 70 egyházközség.

A népszámlálás adatai jól tükrözik az 1945 utáni helyzetet, amely természetesen az 1920 után kialakult állapot egyenes következménye. A 17 román ajkú görög katolikus település lakossága – az 1945-ig is szinte kompakt lakosságú Bedő, a közel 50%-ban románok által is lakott Nagyléta (Oláh-léta) és Pocsaj kivételével – napjainkra nyelvileg szinte teljesen asszimilálódott. Mára már csak az idősebb generációnál követhető nyomon a származástudat. A görögkeleti vallású román anyanyelvűek esetében is a vegyes lakosságú településeken – elsősorban ott, ahol a román anyanyelvűek mindig a kisebbséget alkották – az asszimilálódás mértéke sokkal erőteljesebb volt, mint a kompakt vagy a vegyes lakosságú, de még többségben románok által lakott községekben.

Az 1990. évi népszámlálás szerint Magyarországon összesen 8730 fő vallotta magát román anyanyelvűnek, melyből Hajdú-Bihar megyében összesen 990 főt számláltak össze. 1990–1991-ben a két legkisebb településen – Darvason és Mezőpéterden – végzett kutatás alapján 200–250 fő vallotta magát románnak, azaz Darvason a lakosság fele, Mezőpéterden több mint a fele.

1992-ben pedig Vekerd községben a 200 fős lakosságból négy-öt család kivételével mindenki román származásúnak vallotta magát. Tehát a három legkisebb hajdú-bihari településen így összesen 650 fő vallotta magát románnak. Amennyiben hozzátesszük, hogy a három településen kívül még öt: Körösszakáll, Körösszeg-

⁴¹ OL ME K 28 1936 - D - 15688.

⁴² OL ME K 28 1936 - D - 15688.

apáti, Pocsaj, Nagyléta, Bedő és Zsáka településen élnek románok, akkor – az 1920 előtti 17 román görög katolikus település közül csak hármat: Pocsajt, Bedőt és Nagylétát említettem – szembevetendő az 1990-es évi népszámlálás nagyon nem reális volta. Ha figyelmen kívül hagyjuk az utóbbi évek kutatásainak eredményeit, és a népszámlálás alkalmával összeírt 950 főt elosztjuk a 9 Hajdú-Bihar megyei település számával, akkor egy településre 105 fő esik. Ha a felsorolt három település román anyanyelvű lakossága összesen eléri a népszámlálás szerint számlált 950 főt, akkor a kérdés csak az, hogy a többi öt településen senki nem vallotta magát román anyanyelvűnek? Természetesen a történelmi kutatások alapján azt is tudjuk, hogy a kilenc település közül csak Bedő román 80%-ban és Vekerd 98%-ban; a többi településen, Zsákán, Darvason, Mezőpeterden, Pocsajon és Nagylétán mára már szinte nincsenek román anyanyelvűek. Amennyiben ehhez a képhez hozzáillesztenénk a 2001-es népszámlálási adatokat, amely szerint Magyarországon összesen 8776-an vallották magukat románnak, akkor valóban megállapítható, hogy román nemzetiiség szinte alig található az említett három történelmi vármegye területén.

III. Az eredetileg román anyanyelvű népesség a történelmi források tükrében, azaz egy történelmi-néprajzi nyári tábor kutatási eredménye

Az utóbbi évtizedek régészeti ásatásai is bizonyítják, hogy Nyíradonyban már a 15. században egy szabályszerűen keleti fekvésű, feltehetően bizánci rítusú templom állt monostorral együtt.

A 17. században a Bocskai-féle szabadságharcban való részvételért Nyíradony is megkapta a hajdú kiváltságot. A települést a szabadságharc bukása után, bár a kiváltságokra továbbra is igényt tartott, visszahelyezték jobbágyi állapotba.⁴³

A történelmi források szerint Nyíradony túlnyomórészt román telepítésű 1736-ból. A község görög katolikus temploma 1812-ben épült,⁴⁴ amely valószínűleg már a második volt, mivel az első a török uralom alatt megsemmisült a településsel együtt.

Az 1994-ben végzett történelmi-néprajzi kutatások alkalmával több mint húsz különböző (de ugyanakkor leggyakoribb) vezetéknevű adatközlő család egybehangzó véleménye szerint (az adatközlők 70 év felettiak voltak) szüleik, illetve nagyszüleik idejében a településen mindenki görög katolikus román származású volt. A településen 1994-ben 7600 fő él, akik közül:

- 70% görög katolikus,
- 20% római katolikus,
- 10% református vallású.

Az alábbiakban közlöm annak a húsz családnak a vezetéknevét, akik adatközlőink voltak 1994-ben, és ugyanakkor valamennyien fellelhetők az 1800-as évek levéltári dokumentumaiban is.

⁴³ BOROVSZKY 1900. 160.

⁴⁴ BOROVSZKY 1900. 160.

1. Keczán	11. Pósán
2. Kerezsi	12. Kutyán
3. Szilágyi	13. Meszesán
4. Kujbus	14. Perge
5. Terdik	15. Lázár
6. Cirják	16. Táros
7. Pintye	17. Verdes
8. Barnuc	18. Nagy
9. Bodogán	19. Illés
10. Mercs	20. Nyisnyik

A felsorolt húsz család neve megtalálható a nyíradonyi görög katolikus egyház anyakönyveiben, így például az 1873. évi halotti anyakönyvben is. Ebben az évben összesen 28-an házasodtak, 83-at kereszteltek, és 244-en haltak meg, akik között szerepel:

Kerezsi Anna (Kerezsi Anișca, socia lui Czirák Ioan lugar),
Terdik Dana (socia lui Csep Petru),
Mercs János (sociu lui Nagy Ana, a avut 60 de ani),
Bodogán Tódor (Teodoru a lui Bodogán),
Bodogán Mária (socia lui Șerban Ioan),
Terdik János (socia Papp Maria),
Kujbus János (sociu lui Dana Lukács),
Szilágyi János (Joan a lui G. Szilágyi Ioan),
Keczán Mihály (Keczán Mihaiu al lui Keczán Ioan),
Illés Anna (socia lui Dobrán Gerogiu),
Verdes Juliánna (Iuliana a lui Verdes Ioane plugar),
Kurtyán Tódor (Teodoru a lui Kurtyán Ilie, plugar),
Lázár Anna (Anișca a lui Lázár Mihaiu),
Barnuc Mária (Barnuțu Maria, văduva a lui Orosz Teodor, plugar),
Pósán Virág (socia lui Szilágyi Georgiu),
Táros Juli (a lui Táros Teodor),
Cirják János (Cirják Ioan, plugar),
Meszesán Mária (socia lui Tasó Vasiliu),
Papp Mitru (sociu Iulianei Jakob),
Kujbus Virág (Kujbus Floare socia lui Kerezsi Lupu, plugar).

Az anyakönyveken kívül a levéltári iratok között megtalálható a nyíradonyi lakosok 1846. évi szemes termény beszédésének összeírása,⁴⁵ ahol szintén szerepelnek ezek a családok a felsoroltak között.

Az 1846. évi összeírásból csupán az említett húsz család nevével azonos nevéket választottam ki, akik minden bizonnyal román származásúak, de mára már teljesen asszimilálódtak. Az összesen összeírt 239 családból 111 család mondható román nemzetiségűnek.

⁴⁵ HBML V. 658/d/1. Nyíradony szemes terménybeszedés. 1846.

Az összeírt 239 családból 111 család 742 fővel román; de a maradék 128 család 796-os létszámából további kutatások és vizsgálatok alapján kideríthető, hogy mennyien voltak valóban magyarok, illetve románok.

A hús család alapján is úgy tűnik, hogy a lakosság közel 50%-a volt román származású. Véleményem szerint a lakosság több mint 50%-a volt eredendően román származású, legalábbis az említett hús adatközlő egybehangzó véleménye ezt igazolja.

Az említett 1846. évi terményösszeírásból kiderül, hogy az összeírt termények: a búza, a rozs, az árpa, a tengeri és a krumpli volt.

A termények közül búza és árpa egyetlenegy családnál sem található. A nem megfelelő talaj és éghajlati viszonyok miatt az 1846-os évben Nyíradonyban minden bizonnyal nem termesztettek sem búzát, sem árpát. Termett összesen:

- 545 köből és 101 véka rozs,
- 674 köből és 154 véka tengeri,
- 1562 köből krumpli.

Burgonyából termett a legtöbb, ami egyébként azzal is magyarázható, hogy a múlt században az egyik legfontosabb táplálék ez volt.

Nyíradony gazdasági életére vonatkozólag érdekesnek tűnik a község haszonbérbe adott allodiális szőlőinek telekkönyv szerinti kimutatása 1906–1908 között.⁴⁶ A kimutatás feltünteti a szőlősgazdák nevét, telekkönyvi számát, a szőlőtér nagyságát és a szőlősgazdák lakását. A kimutatásban ugyancsak fellelhető az általam kiválasztott hús család neve, akiket felsoroltam az 1846. évi terményösszeírásból. Szembetűnő, hogy az 1906–1908-as kimutatás magyar nyelvű ugyan, de a név leírása több esetben közelebb áll a román nyelvű íráshoz, azaz leíráshoz vagy annak módjához, és esetleg nincs lefordítva, mint ahogyan azt többször is alkalmazták. Az alábbiakban felsorolnék néhányat:

- Orosz Lupuj (itt ebben az esetben érdekes a keresztnév),
- Barnutz (a későbbiekben általában Barnucz, de a korábbi dokumentumokban még Barnuț-ként szerepel),
- Merts Demeter (a későbbiekben Mercsként szerepel),
- Pósán Kosztán (ebben az esetben is érdekes a keresztnév).

Természetesen, mint mindenféle kimutatásból vagy összeírásból – úgy ebből is – többféle következtetést lehet levonni a vizsgálandó témának megfelelően.

Miután a kimutatás a telekkönyvileg bejegyzett szőlők nagyságánál feltünteti az összes örököst, érdemes megnézni, hogy egy-egy családon belül az örökösök neveit vizsgálva még véletlenül sem találunk magyar névre (természetesen a saját módszeremre támaszkodva). E dokumentum alapján úgy tűnik, hogy vegyes házasságokról nem beszélhetünk.

Ennek ellenére, aki a magyarok és a románok közti összeházasodás témáját szeretné körüljárni, kutatni, annak mindenképpen segítségére lehet ez a kimutatás is. Véleményem szerint sem elegendő egyetlen egy dokumentum az összeházasodás nemlétének megállapítására. Néhány példát azért mindenképpen felsorolok:

⁴⁶ HBML Nyíradony község iratai. 1860–1926. 1906–1908. V. B. 658/b 1.

- A 20-as telekkönyvi számmal a kimutatás felsorolja Pósan Jánost és Csorba Máriát. (Csorba Júlia 84 éves nyíradonyi adatközlő szerint szülei – Pósan Illés és Barnucz Flóra – leginkább románul beszéltek a családban);
- Terdik György és Meszesán Mária a 99. telekkönyvi számon;
- Cirják Mihályt, valamint nyolc Terdik családtagot sorol fel a kimutatás a 102. telekkönyvi számon.

Annak ellenére, hogy a különböző összeírások esetleg az első elolvasás után nem sokat árulnak el az összeírt személyekről, valamennyi összeírás névanyaga használható a kutatásban. Az 1885-ös nyíradonyi közmunka-összeírásból⁴⁷ megállapítható, hogy összesen 265 főt írtak össze, akik közmunkára kötelezettek.

A közmunkára kötelezettek neve mellett mindjárt az is ott szerepel, hogy hány ígásállattal rendelkezik. Szamba véve annak a húsz családnak a nevét, amelyre a kutatás során támaszkodtam jelen dolgozatomban, kivétel nélkül megtalálhatók az összeírásban. Valamennyien rendelkeznek egy vagy két ígásállattal, de általában kettővel. A tényhez az is hozzátartozik, hogy az összeírt 265 főből 188 fő egyáltalán nem rendelkezik ígásállattal.

A községben a legtöbb ígásállattal a következők rendelkeznek:

- gróf Károlyi Tibor 36 ígásállattal,
- Tried Lajos 14 ígásállattal,
- Markos Ferencz 7 ígásállattal.
- Még hét 4-4 ígásállattal rendelkező főt lehet összeszámlálni azok közül, akik kivétel nélkül magyarként vehetők számba.

Amennyiben az összeírt	265 főből
	188 fő egyáltalán nem rendelkezett ígásállattal, úgy
összesen csupán	77 fő rendelkezett ígásállattal.
Összesen	212 ígásállatot írtak össze,
melyből	128 házas, házzal rendelkező,
	62 házatlan, ház nélküli,
melyből (a 265 fő)	214 ígás napszámot és
	954 kézi napszámot teljesített.

Ez a dokumentum is mutatja a kötelezettek vagyoni helyzetét, és természetesen egyben Nyíradony község 1885. évi állapotának társadalmi differenciáltságát, tagozódását. Nyíraczád és Nyírábrány hasonló nagyságú, de későbbi telepítésű Nyíradonynál, mint ahogyan már utaltam is rá. Nyíraczád lakossága 1994-ben 4272 fő, Nyírábrányé viszont csak 3900 fő. Mindkét településen a lakosság nagyobbik része görög katolikus vallású, a reformátusok és a római katolikusok mellett. Mindkét településen, a polgármesteri hivatal nyilvántartásai szerint, a görög katolikus vallásúak között a legnagyobb gyakorisággal a következő családnevek szerepelnek:

⁴⁷ HBML Nyíradony közmunka-összeírás 1885. V. 658/b 2.

- Timán,	- Pintye,
- Tógyer,	- Dobrán,
- Pósán,	- Meszesán,
- Kujbus,	- Mihucz,
- Mercs,	- Cirják,
- Balega,	- Burik.

A levéltári iratanyagból nem sok minden maradt meg a két községre vonatkozólag. A megmaradtak között szerepel egy-két szerződés vagy a választópolgárok névjegyzéke Nyíracсад és Nyírábrány községben 1919-ből,⁴⁸ melyek szintén alátámasztják az előbbieken felsorolt névanyagot. Feltételezésem szerint a névanyag alapján nem kizárt, hogy a két település Nyíradony község népességéből történő kirajzás eredményeként jött létre. Egy másik hipotézis lehet, hogy a népesség ugyanazon részéről húzódtott le és települt be ezekbe a községekbe a 18. században.

A szatmári községek közül csupán Porcsalma hasonló nagyságú Nyíracsadhoz és Nyírábrányhoz viszonyítva. Népessége 1994-ben megközelítette a 3000 főt. Porcsalmára a 18. században távoli vidékekről óhitű lakosok: oláhok, tótok, illetőleg oroszok kerültek be.⁴⁹ Ezeket a nemzetiségeket a Szalonzayak telepítették be a község keleti végére. A falu keleti végét még ma is „oláh végnek”, míg a zömében reformátusok lakta másik véget „magyar végnek” nevezik.⁵⁰

Ura és Csengerújfalú községek Pocsalmánál is kisebbek az előbbiben 800 főt számláltak össze 1994-ben, az utóbbiban pedig 960 főt. Mindkettőben 50%-os a görög katolikusok aránya.

A görög katolikus egyházaknál megőrzött néhány 18–19. századi anyakönyvben még olvasható néhány román származású családnév, mint például a Marián. Sarkadkeresztúri kutatásaim alkalmával egy adatközlő szerint a sarkadkeresztúri jómódú Marián család északról, Biharból vagy Szatmárból jött le Sarkadkeresztúrra.⁵¹

Összegzésül mindenképpen elmondható, és egyben hangsúlyozni kívánom, hogy az adott településeken folytatott kutatómunka fontos. Azt gondolom, hogy az ezeken a településeken végzett néprajzi kutatások eredményei alapján, és a megmaradt kevés levéltári anyaggal együtt egyre többet tudhatunk meg ezekről a településekről, amelyeknek valaha volt román népessége is.

⁴⁸ HBML Szerződések. Nyíracsad. V. 637/b. 2.

⁴⁹ HBML Választópolgárok névjegyzéke Nyíracsad és Nyírábrány községben. 1919. V.659/c 1. cs.

⁵⁰ BARNÁ 1988. 23.

⁵¹ Marián Lászlóné 68 éves adatközlő.

IRODALOM

ARDELEAN 1899.

Ardelean, I.-I.: Monografia comunii Chitighaz. Arad, 1899.

BARNA 1988.

Barna J.: Porcsalma község története. Nyíregyháza, 1988.

BERÉNYI–CSOBAI 2000.

Berényi, M.–Csobai, E. (szerk.): SIMPOZION. Comunicările celui de al IX-lea simpozion al cercetătorilor români din Ungaria. In.: Comunitatea românească din Vecherd. Giula, 2000.

BOROVSZKY 1900.

Borovszky S.: Szabolcs vármegye monográfiája. Budapest, 1900.

MICHERECHI 2000.

Micherechi, C.: In Micherechi. Pagini istorico-culturale. (Red.: M. Berényi) Giula, 2000.

MISAROȘ 1990.

Misaroș, T.: Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din R. Ungară. Budapest, 1990.

NADÁNYI 1938.

Nadányi Z. (szerk.): Magyar városok és vármegyék monográfiája. Bihar vármegye. Budapest, 1938.

PAPP 1939.

Papp Gy.: Szabolcsi görög katolikus parókiák. Vármegyei szociográfiák IX. Szabolcs vármegye. Budapest, 1939.

PÁLL 1980.

Páll I.: Az Észak-Tiszántúl német és román szórványlakossága a XVII–XIX. században. SzSzSz 1980/3. 84–97.

PIRIGYI 1982.

Pirigy I.: A görög katolikus magyarság története. Nyíregyháza, 1982.

SZIRMAY 1809–1810.

Szirmay A.: Szatmár vármegye fekvése, története és polgári esmerete II. Buda, 1809–1810.

VERES 1962.

Veres M.: Szabolcs megye népességi viszonyai a XVIII. században. Történeti statisztikai könyv 1961–62. Budapest, 1962.

**Data to the history of the population speaking Romanian native language
in Szabolcs, Szatmár and Bihar Counties**

- Mrs. László Csobai -

Resume

The author undertakes on the basis of the few studies published so far and her own researches to summarise those important data that in our hope partly will be included in the future years' textbooks for peoples' and nationalities' learning. The study shortly presents the settlements and their historical specialities in Szabolcs, Szatmár and Bihar Counties, which were at one time inhabited partly or in some cases exclusively by Romanians, but presently have got almost in total or in large part an assimilated population. The author addresses the course of and the parallels in the history of the settlements located in the two counties, in the mirror of historical sources and historical statistics. The study includes new outcomes, being a summary of a twenty-year long historical-ethnographical research conducted in ten days annually. The research work was carried out on the spot, in the settlements of Szabolcs, Szatmár and Bihar Counties in question. The author had to cope with the lack or neglect of archive sources regarding Romanian population, in many cases she had to carry out primary source-disclosure in ecclesiastical archives of various settlements. Regrettably in general experience files of small settlements' church communities were not retained during the centuries. In the author's opinion permanent researches continue to be indispensable, because with on-the-spot historical, ethnographical and sociological researches we can get to know more on these settlements shrunk dramatically in their population up to now.

*Csobai Lászlóné
Munkácsy Mihály Múzeum
5600 Békéscsaba, Széchenyi u. 9.
csobai@bmmi.hu*